

Salamon betűje

Isak Samokovlija

Nagy ünnep volt az, amikor Cipúra asszony, Mair kereskedő felesége fiút hozott a világra.

A nyolcadik napon, amikor a gyermeket körülmetélték és nagyapja, a híres Dávid kereskedő után elnevezték, ez az ünnep a csúcspontjára ért.

Mairék házának minden zugából áradt az öröm. Az egész lakásban elterjedt a konyha jó, zsíros ételeinek illata. Ezek az illatok hétköznap is érezhetőek voltak itt, de ezekben a napokban oly erősek voltak, hogy összefutott a nyál a szájában még annak is, aki nem volt éhes.

Az ünnepi ebédet három asszony főzte, s így várták a vendégeket. S bár fényes nappal volt, az asztalon két vastag gyertya égett. A főhelyen a rabbi ült. Az ebéd áldással kezdődött, és azután jöttek az ételek, melyeknek se vége, se hossza. Minden volt itt: jó ital is, zölden fénylő pálinka és öreg, sárga törköly. Bor is volt. Fehér is, vörös is. Ezen a napon a piskóta és kétszersült volt a legegyszerűbb sütemény. Rá se nézett senki. Mindenki a pörkölt mandulából gyúrt marcipán után nyújtotta ki a kezét. A sütemények csillag alakúra voltak kiszúrva, minden darab cukros mázzal bevonva

s a teteje színes mintával díszítve. Tízféle befőttet kínáltak. Volt itt meggy, barack, aztán fiatal, zöld dióból és dinnyehéjből készült befőtt is. A hölgyek málnaszörpöt kaptak és rózsaszírom-befőttet. Kristálypoharakból ittak, ezüstkannállal ettek, melyeknek nyelét gazdag minta ékesítette.

Ezen a napon minden ragyogott. S mindenki örült. Még a drágakő is vakítóbban ragyogott ma a fülbevalókban, a mellűkben és a gyűrűkben, mint máskor. Mintha még az ékszerek is lerészegedtek volna ezen a nagy ünnepen.

Cipúra asszony, a szülőanya, a kis Dávid anyja úgy feküdt ágyában, mint valami királynő. Ágyát egészen a mennyezetig a legdrágább csipke borította. S a csipkét arany szállal kivarrott arabeszkék díszítették. Cipúra asszony gyönyörű volt. Ragyogó, nagy fekete szeme volt, csak a két orcája volt kicsit halovány.

Mair úr, ez a kicsi, gömbölyű ember az asztalnál ült. Állandóan izgett-mozgott. Étellel és itallal kínálta a vendégeket, és maga is tele szájjal csámcsogott és nyakalta az italt egyik pohárral a másik után. Időnként rágyújtott vastag, barna szivarjára, és

pőfékelt. Oly jóllakottnak érezte magát, hogy kigombolta mellényét, de erős karikákból álló arany óralánca, mely egyik zsebetől a másikig ért, nem hagyta, hogy mellénye egészen illetlenül szétnyíljon.

Énekelt és felköszöntöket mondott. A vendégek minden felköszöntő után így kiáltottak fel:

— Éljen Dávid trónörökös, Mair úr fia! — S e szavak után mindannyian tapsoltak, és úgy ordítottak, mintha megbolondultak volna: Éljen!

Az ünnep ilyen hangulatban késő éjszakáig tartott.

A kis Dávid nőni kezdett. Csaknem naponta eljöttek nagynénjei, hogy lássák a kis trónörököst, és mindennap elsikították: Gyönyörűen fejlődik! Isten áldása van rajta!

Ezt mondták Dávid nagynénjei, de a kis Dávid gyengén fejlődött.

Amikor hathónapos lett, lábai oly vékonyak voltak, mint a nádszál.

René asszony, Dávid anyjának, Cipúrának nővére, hatalmas, kövér hölgy volt. Úgyes volt és szókimondó.

Egy nap, amikor az asszonyok kibontották a gyerek pólóját, s meglátták lábacskáit, kezét, köldökét és bordáit, René asszony így szólt:

— Ide hallgassatok, kedveseim, ez a gyermek nem erősödik. Nem erősödik és nem fejlődik úgy, ahogyan kellene. Nagyon sovány, és az arca egészen öreges. Valamit tenni kell. Rossz ránézni szegénykére. Mintha el akarna tűnni. Ó, drága szívecsém! Úgy lefogytál, olyan vagy már, mint egy kopasztott csibe.

Pólójával együtt emelte fel a csecsemőt, és elárasztotta csókjaival:

— Aranyos kiscsibém, nem enged téged a te nénéd elfonnyadni. Mindent elkövet, hogy nőj és erősödj! — kedveskedett a csöppségnek.

Cipúra asszony sírt, és selyem keszkenőjével a szemét törölgette.

— Nincs semmi okod a sírásra. Majd magához tér a kicsi. De valamit tenni kell. Többet kell enned és innod. Úgy látszik, nincsen elég tejed — fejezte be René asszony, és letette a gyereket a bölcsőbe.

Mert a kis Dávid valóban olyan volt, mintha tegnap született volna, s nem hat hónappal azelőtt. Hiába szoptatta Cipúra asszony, ahányszor csak lehetett. Hiába adtak neki néneji tehén-

tejet. Mindez semmit sem használt. Az a különleges ital sem használt, amit Cipúra asszony minden délben és este megivott. Sem az ital, sem a zsíros tyúklevés. Hiába volt minden. A féreg írege maradt.

Mit lehetne tenni?

Az asszonyok összedugták a fejüket. Minduntalan elküldtek Hánucsá anyóért.

— Ugyan, kedves Hánucsá anyó, nézze meg már a mi kis Dávidunkat! Mondja meg, mi baja, miért ilyen sovány — kérlelték az asszonyok.

Hánucsá anyó hol hasra, hol hanyatt fektette a gyermeket, hol száraz bordáit tapogatta, hol horpadt gyomrát. Összefutottak a ráncok a vénasszony homlokán, szemét lecsukta, levette orráról a szemüveget, a mennyezetre fordította tekintetét, és egyszer ezt tanácsolta, máskor azt.

S az asszonyok mindent úgy csináltak, ahogyan Hánucsá anyó parancsolta. Kamillát főztek, vasfüvet és ibolyamagot forráztak. Mézes vizet hintettek rá, és valamilyen verseket mondtak hozzá. Maga Hánucsá anyó háromszor oltott el zsarátnokot a feje felett, de az sem ért semmit.

Végül Hánucsá anyó így szólt:

— Hallgassatok rám, leányaim, mert előttem most már minden világos, nincs min töprengeni. Amint látom, Cipúra asszonynak nincs elég teje. De nemcsak ezt látom én, hanem még azt is, hogy ez az ő kevés teje vizes és sós. Látom, hogy a kicsinek a tehéntejtől csak a hasa fúvódik fel, de húst és zsírt nem vesz ettől magára. Hanem figyeljetek arra, amit Hánucsá anyó mond nektek: Keressetek a kicsinek egy dadát! Hívjátok el Száru-csát! Igen, őt hívjátok! Macsornak, Sámuel hordárnak a feleségét. Adja oda neki az egyik mellét, csak az egyiket, s aztán majd meglátjátok. Egy hónap alatt jobban megerősödik a kis Dávid, mint az eddigi hat hónap alatt! Higgyetek nekem. Ott van, nézézétek meg az ő Ráfáeljét, még három hónapos sincs, és már kétszer akkora, mint a kis Dávid!

Az asszonyok szemében felcsillant az öröm. Mindjárt elküldtek Száru-csáért.

Amikor az asszony megjött, bevették a szobába, leültették a bársonnyal bevont székre. Egy tele tányér eddességet hoztak neki, kávéval kínálták, és végül közölték vele, hogy miért hívták. René asszony a végén még

hozzátette: — Jót fog cselekedni. Higgye el, drága Száruca. Jót fog cselekedni, ha mondom, és az isten megáldja majd érte!

Száruca kikapcsolta mellén a ruhát.

— Áldott legyen az úr neve! — mondotta, és kinyújtotta a kezét. — Adják ide a gyereket, hogy megszoptassam.

A kis Dávid mindjárt elfogadta Száruca mellét. Az asszonyok előre nyújtott fejvel nézték, hogyan szopik a kicsike. Fülbevalóikban megcsillantak a drágakövek.

A kis Dávid sokáig szopott. Amikor teleszívta magát, elaludt. Erre az asszonyok lábujjhegyen odamentek, elvették a gyermeket Száruca melléről, és gyengéden betették bölcsőjébe.

Száruca kezdte bekapcsolni a ruháját. René asszony, Cipúra nővére, felémelte a kezét, és jelt adott Szárucsának, hogy várjon még. Fogott egy üveg tintát és egy darab fát, és Szárucsához lépett. Aztán gyors mozdulattal, ügyesen Salamon betűjét rajzolta rá Száruca jobb keblére.

Száruca tekintetét René asszonyra emelte.

— Mi ez? — csodálkozott Sámuel hordár felesége.

— Semmi, drága Száruca, semmi. Ez Salamon betűje. Azért van, hogy az isten megáldja a mellét, meg azért, hogy tudjuk: ebből szopik Dávid. Most pedig jöjjön velem a konyhába! Jöjjen!

Száruca visszatette mellét a ruhájába, és kiment. A konyhában egy kevés lisztet, egy kevés kávé és egy csésze cukrot adtak Szárucsának. Egy üvegcsében olajat is kapott és egy marék rizst.

— Vigye csak, Száruca! Vegye el, s jöjjön mindennap ötször. Ötször vagy hatszor, hogy megszoptassa a kis Dávidot.

Száruca kis batyuját régi sálja alá dugta, és hazament.

— Idenézz, Sámuel — szölt Száruca az urához, Sámuel hordárhoz, és elmesélte rendre, mi történt vele.

Sámuel hordár nézte a lisztet, nézte a kis üveg olajat, és örvendezett: — Ó, Uram — emelte tekintetét az ég felé —, áldott legyen a te neved! Míg meg nem gyógyulok, míg nem tudom majd újra megtölteni a zsákokat és a hátamon cipelni, ezek az ajándékok megmentenek bennünket. — A bölcsőhöz lépett, amelyben a kis Ráfáel feküdt, letérdelt melléje, és elkezdte ringatni a kicsi gyermeket.

Száruca hamar elhívta a szomszédból Sztreját. Megmutatta az ajándékokat, és kávé pörkölt.

— Ó, ó, micsoda kávé! — csodálkozott Sztreja, a szomszédasszony...

Öblös findzsákból szürcsölték a kávé, és Mairék hatalmas gazdagságáról beszélgettek, Cipúra és René asszony briliánsairól, aranyairól, és minduntalan így kiáltottak fel:

— O, ó, micsoda kávé, micsoda kávé!

— Ha még valami jófajta szivar is volna, az ember pasának érezne magát, pasának, ha mondom! — toldotta meg Sámuel hordár.

— Szivar is lesz, ha megjön az én uram. Ábrahám, ne féljen! — mondta Sztreja szomszédasszony.

Aldásban múltak a napok. A kis Dávid, Mair fia, Száruca jobb melléből szopott, Ráfáel pedig a bal mellét szívta. Esténként összegyűltek a szomszédok Száruca konyhájában, hogy megnézzék az ajándékokat.

— Könnyű nektek — mondták az asszonyok —, könnyű nektek, Száruca! Az Isten megáldott benneteket. Könnyen átvészelitek a telet. Mert küszöbön van már a tél. S ellátnak majd fával is, mindennel! Mindennel!

És Száruca dicsérte az Urat, Ábrahám, Izsák és Jákob istenét.

Egy hónap telt el így.

Akkor történt ez az eset. Sámuel hordár félig már meggyógyult. Felkelt, járkálni kezdett, és elnézett a csarsijába is. Bejárta az utcákat. Mint rendszeren, most is bekukkantott holmi raktárakba, ahol úgy remélte, munkát talál. De munka nem volt a számára. Még gyenge volt, és senki sem hitte el neki, hogy zsákokat és nehéz ládákat képes cipelni.

— Az istenért, maga még nem való munkára! Menjen haza, szedje össze magát előbb egy kicsit! — tanácsolták a kereskedők.

Egy nap Sámuel hordár Csucsá ivójában gunnyasztott. Az idő ebéd után volt már. Belépett Muró, a hordár. Egyenesen Sámuelhez ment és megrázta: — Keljen fel, Sámuel! Mair úr hívhatja.

Sámuel megdörzsölte a szemét.

— Micsoda, Mair úr hívat? — kérdezte zavartan és álmosan, mivel egy kicsit szundított.

— Igen, ő hívatja. Siessen! — mondta Muró, a hordár.

Sámuel fején, amúgy álmosan átvilant a gondolat. — Istenem, bizonyosan azért hívat, hogy munkát adjon nekem, hogy én is keressek valamit.

— S miért hívat, mondja, miért? — függesztette Sámuel kérdő tekintetét Muró hordárra.

— Mit tudom én, miért hívatja! Biztosan nem azért, hogy megszámlolja az aranyait. Menjen el, s majd megátja.

Sámuel hordár kiszaladt az utcára, és sietni kezdett. Amikor közel ért Mair raktárához, nyakát behúzta vállal közé, és alázatosan bement.

A raktár mélyén, egy asztal mögött ott ült Mair úr. Előtte könyvek hevertek, számlák és megrendelőlapok.

— Parancsoljon, Mair úr! Azt mondták, hívatott.

Mair kereskedő a füle mellé dugta a ceruzát. Egyik ujján zöld drágakő ragyogott. Fényétől felcsillant Sámuel szeme is, eszébe jutott, hogy előző este, vacsora után, kávé szürcsölgetve, éppen erről a drágakőről beszélgettek.

— Parancsoljon, Mair úr. Mit kell elszállítani? Egy zsák lisztet vagy kávé talán? — Sámuel hordár kezdte igazgatni magán a hevedereket. — Parancsoljon, Mair úr!

Mair kereskedő előbb egy csipetnyi tubákot szippantott, aztán határozott hangon így szólt:

— Ugyan, menjen, hiszen maga még gyöngye az ilyen munkára. Különbem sem azért hívatam, hogy maga nekem liszteszsákot cipeljen, vagy egy kána olajat. Azért hívatam, hogy megmondjam: holnap ne küldje feleségét az én házamba. Se holnap, se holnapután. Se szombaton, se vasárnap. Megértette?

— Se holnap, se holnapután? Se szombaton, se vasárnap? — ismételte Sámuel hordár dadogva, és oly fehér lett, mint a halott.

— Igen, se szombaton, se vasárnap — erősítette meg Mair még egyszer.

— De miért, az isten szerelmére? — kérdezte Sámuel hordár.

Mair, a kereskedő, ekkor felállt, és széttárta karjait. — Még maga kérdezi, hogy miért? Hogy miért? Feleljen nekem inkább arra, amit én kérdezek. Jól figyeljen arra, amit kérdezek! — Mair kereskedő egészen közel

tolta arcát Sámuel hordár arcához. — Feleljen nekem erre: Megvettük mi a tej felét, vagy nem vettük meg? Erre feleljen! Megvettük, vagy nem vettük meg?

— Úgy van, Mair úr, úgy van! A tej felét megvették tőlünk. A fele tejet. Igen. Megvették. Illetve, hogy mondjam... nem vették meg...

— Hogyhogy nem vettük meg?

— Hát igen... igen... úgy van... megvették!

— Megvettük. Persze, hogy megvettük. S a jobb mellét Salamon betűjével jelöltük meg. Így van? Es tisztelegesen fizettünk érte.

— Úgy van! Megjelöltük, megjelölték. Igen... igen... láttam... Száru-csa megmutatta...

— Megjelöltük, hogy isten áldása legyen rajta... megjelöltük, hogy tudjuk: ebből Dávid szopik... Így van...

— Esküszöm magának, Mair úr, esküszöm, hogy attól a naptól kezdve az és Ráfáel fiam azt a mellet meg sem érintette. Esküszöm mindenre, amire csak kívánja! Higgyen nekem, Mair úr! Úgy segítsen engem az isten! Meg sem érintette. Nem! Isten a tanúm! Isten...

— Tudom, hogy nem szopott belőle. Nem is volt szabad abból szopnia. Híszzen az a mell a miénk. De tudja-e, hogy mit csinál az a maga Ráfáelje? Tudja-e, mit csinál?

Sámuel hordár csak állt és törte a fejét, de nem tudta elgondolni, mit csinálhat az ő fia.

— Mit csinál, Mair úr? Mit csinál? Mondja meg nekem! Mit tud csinálni az a féreg? Mit? — jajongott Sámuel hordár.

— Szóval nem tudja mit csinál? Hogy mit csinál az a féreg, ahogy maga mondja? Na majd én megmondom magának, mit csinál! Hát elszívja Száru-csa minden tejét abba a mellbe, amelyikből ő szopik. Most tudja, hogy mit csinál! Szépen elszívja, és kiszopja.

— Elszívja? Az isten szerelmére, hogyan! Hát lehetséges ez? Hogyan? — állt meghökkenve Sámuel hordár.

— Hogyan? Hogyan! Mit tudom én, hogyan! De elszívja! A jobb mell mindig üres. Soha sincs benne tej. Mindig száraz és apadt. Száraz, mint a száraz füge. Ezért hát más asszonyt keresünk, aki majd szoptatja! Igen, egy másikat. Más dadát, és kész!

— De Mair úr, nagyon szépen kérem, mi lesz az én Szárucsámmal?

— Semmi „Mair úr”! Semmi „kérem szépen”! „Száruca”!

Mair úr fel és alá járkált a raktárban.

— Hogy a maga fia megrövidítse az én fiamat? — sziszegte. — Ki hallott még ilyet! Kicsoda a maga fia, hogy ilyet tegyen nekem. Kicsoda ő, ez a maga Ráfáelje, hogy ilyet tegyen? Kicsoda? S ezt én tűrjem? Nem, Sámuel! Más asszonyt fogadunk, hogy szoptassa. Mást! Igen, egy másikat!

— De Mair úr, ne haragudjék az én fiamra, az én Ráfáelemre, nagyon szépen kérem. A gyerek csak háromhónapos. Ő még nem tudja, mit cselekszik. Ő csak szopik, szopik...

— Szopik! Szopik! Mondja inkább azt, hogy úgy szopik, mint egy farkaskölyök! Mondja inkább így! Mint egy farkaskölyök! — Mair kereskedő lekapta füléről a ceruzát, és dühösen az asztalra dobta. — Inkább így mondja! Igen, igen! Mint egy farkaskölyök. Úgy, ahogy mondom, mint egy farkaskölyök.

— Hát igen, igen... szívja, szívja... igaza van! Kicsit telhetetlen, láttam én is — kezdte Sámuel hordár megnyugtató Mair kereskedőt.

— Micsoda? Még azt mondja: kicsit? — tört ki a harag ismét Mair kereskedőből. — Hát ez igazán jó! Nem hagy az én fiamnak semmi tejet, s ez magának csak annyi, hogy: kicsit telhetetlen. Nagyszerű, nagyon jó, Sámuel! Mert mi ez magának? Csekélység!

— Nem csekélység, persze, hogy nem csekélység! — erőlködik Sámuel, hogy jobb kedvre hangolja Mair kereskedőt. Ezért dadog, izzad. — Igen, telhetetlen, túlságosan, de... de majd megtaláljuk a módját, hogy ne szívja el más tejét. Bizony megtaláljuk a módját! Meg bizony!

— Hogy akarja ezt maga megakadályozni? Hogyan? Hadd halljam! Na, ki velem!

— Hogyan? Hát... hát... — kínlódott Sámuel hordár, mert zsákutcába jutott — majd megkérdezzük Hánucsa anyót, majd holnap megkérdezzük. Hánucsa anyó okos asszony, ő kiismeri magát az ilyen dolgokban. Ő majd megmondja, hogy mit csináljunk. Majd megkérdezzük. Ő majd megmondja, Mair úr!

— Nincs itt semmi kérdezni való! — legyintett Mair úr. — Minek az nekem, hogy valaki kérdezősködjön? Nekem olyan dada kell, aki az én Dá-

vidomnak mindkét mellét odaadja. Mindkét mellét, vagy egyiket sem! Megértette? Ezt akarom, és semmi mást.

— Hát igen! Mind a kettőt! Mind a kettőt! Majd az én Szárucsám odaadja az ön Dávidjának mind a két mellét. Mind a kettőt! Ez tiszta dolog lesz! Mind a kettőt, Mair úr. Mind a kettőt! Ez lesz a legjobb!

Mair, a kereskedő és Sámuel, a hordár egy pillanatra elhallgattak. A gyors döntés mindkettőjüket meglepte.

A raktár sarkában légy zümmögött egy pókhálóban. Zümmögése éles volt, de nem tartott sokáig. S ekkor, Mair úr félbeszakította a csendet.

— Szóval, mindkét mell a miénk lesz? — kérdezte nyugodtan és megelégedve.

— Mind a kettő, mind a kettő! Magától értetődik, Mair úr!

— Rendben van. Mi pedig Ráfáelnek tehéntejet küldünk. Mindennap egy litert. Jó lesz így?

— Nagyon jó, Mair úr! Nagyon jó! Hát hogya lenne jó!

— Rendben van, Sámuel. Menjen csak most haza, és jöjjön el holnap. Majd úgy nézem, hogy magának is adjak munkát. Szállíthatja majd a lisztet és a kávé. Azokat a kisebb zsákokat, amennyit elbí. Nem kell megszakadnia a munkában. Ha majd felgyógyul, többet keres. — S Mair kereskedő leült.

Sámuel hordár meghajtva magát így szólt:

— Isten áldja meg, Mair úr, Isten fizesse meg a jóságát! Isten fizesse meg!

Mair kereskedő kigombolta mellényét, rágyújtott egy vastag szivarra, és tovább nézte a számlákat, megrendeléseket és üzleti könyveket.

Sámuel hordár az utcán ténfergett. Törte a fejét, gondolkozott.

Mielőtt beállt az est, hazament. Nyomasztották a gondok. Mit fog majd szólni a felesége, Szárucsa? Haragudni fog. Persze, hogy haragszik majd. De mit csináljon az ember? Mit? Így valahogyan mégis eltengődik. De enélkül?

Amint a szobába lépett, mindjárt leült az ágy szélére. Párat köhintett, s aztán beszélni kezdett. Szárucsa a padlón ült, és harisnyát foltozott. Egyik lábával a bölcst ringatta.

— Tudod-e mi újság?

— Hadd halljam!

— Ma délután Mair úr magához hívatott.

— Na lám! — derült fel Száruca kérdő tekintete. — Mondtam én, hogy hívatni fog, és munkát ad neked.

— Igen, mondtad. De nem azért hívatott.

Száruca Sámuelt nézte, Sámuel meg Szárucsát.

— Hát ha nem munka miatt, akkor miért hívatott?

— Holnaptól kezdve mindkét melledből szoptatod majd Dávidot.

— Micsoda? — Száruca a bölcső mellé ejtette munkáját. — Hogy holnaptól kezdve mind a kettőt odaadjam? Mind a kettőt? — kérdezte rémülten.

— Igen. Mind a kettőt!

— Hát elment az eszed, Sámuel?

— Nem!

— Hogyhogy nem? — kiáltotta Száruca. — Ki hallott még ilyet, ha az embernek él a gyermeke, hogy mind a két mellét odaadja?

— Mind a kettőt oda kell adnod! Mind a kettőt. S ezért nem kell még úgy kiabálni — ordította most már Sámuel hordár is.

A gyermek felébredt.

— Az istenért, már hogyan kiabálnék, Dávidnak adjam mindkét mellemet, az én gyermekemnek meg semmit?! — Száruca lehajolt, felemelte a síró gyermeket a bölcsőből, leült egy zöld ládára, hogy megszoptassa. Kikapcsolta a ruháját. Ó, istenem, istenem! Elkövetkezett a világ vége! Annak mindent, az én Ráfáelemnek pedig semmit. Hogy saját gyermekem éhen pusztuljon! Édes istenem, édes istenem! Mit vétett ez a szegény kicsi gyermek, hogy így büntessem? Mit vétett? Mit?

— Ki mondta neki, hogy elszívja az egész tejet abba, amelyikből ő szopik? Ki mondta neki, hogy ilyet csináljon?

— Az isten szerelmére, te félrebeszélisz! Mit csinált ez a csöppség?

— Elszívja a tejet abba, amelyikből ő szopik. Ezt csinálja!

— Hogyhogy „elszívja”? Csakugyan megőrültél volna, Sámuel? Tudod te, hogy mit beszélisz?

— Elszívja, elszívja! De mennyire, hogy elszívja! Nézd csak meg! A jobb melled olyan apadt, mint a száraz füge. Nézd!

— Mit néztek rajta? Apadt, persze, hogy apadt! Az imént jöttem Mairéktól. Dávid egy csöppet sem hagyott benne.

— Dávid! Dávid! Könnyű azt mondani: „Dávid”! De meg kell mondani az igazat! Az igazat kell megmondani! Igen! Van isten! Nézd csak, nézd, hogy szív el mindent magának. Nézd! A fél melledet a szájába vette. A fél melledet! És hogy húzza, mint a farkaskölyök! Nézd! Mint az igazi farkas!

— Hadd húzza! Legyen erős és egészséges, és húzza, ahogy akarja. Miért nem húzza Dávid is? Senki sem akadályozza meg. Húzza ő is azt a mellet, amelyikből szopik.

— „Húzza ő is!” Nagyon okosan beszélsz.

— Úgy mondom, ahogy van.

— Igen. De nem mindenki ragadozó. — Sámuel minden szót hangsúlyozott.

— Hát ki tanította arra, hogy ragadozó legyen? Hát ez a mi Ráfáelünk ragadozó? Ez a szegény kis féreg, aki saját anyja tejét szopja, ragadozó?

— Igen! Mert elszívja tőle a tejet!

Száruca felemelte kötényét, eltakarta arcát, és sírni kezdett.

— Az szívja el a tejet, nem az én Ráfáelem! Ő szívja el! — mondta Száruca sírva.

Sámuel hordár felállt. Lassú léptekkel kihúzta zsebéből az imakönyvet.

— Ti asszonyok mást se tudtok, csak sírni. Hogy mi van ezen sírnivaló, nem tudom. Mondta valaki, hogy a mi Ráfáelünk éhen hal majd? Senki sem mondta. Nem hát! Majd mindennap kap egy liter tejet. Érted? Egy liter kitűnő tehéntejet. Én meg szállítom majd a lisztet Mair raktárából. Lisztet és kávé zsákokban. Te meg ugyanígy, mint eddig, továbbra is hozod a batyukat és a batyukban...

— Nem adom oda az egész tejet, nem adom! — szakította félbe Száruca Sámuel hordár tervezgetését. Felállt, hogy így is megmutassa határozottságát. A kis Ráfáel szájából kiesett az anyamell. Sámuel hordár a feleségére nézett, és nyugodt hangon így szólt:

— Szóval nem adod, ugye?

— Nem adom! Persze, hogy nem adom!

— Jól van, nem adod! Nem adod... Rendben van! — Sámuel le-fől sétált a szobában, aztán megállt, felesége felé fordult, tekintetét annak síró arcára függesztette, és megkérdezte: — Azt akarod, hogy más asszonyt fogadjanak? Más dadát? Hadd halljam, mondd!

Szárucca összerezent. Mintha valaki öklével fejbevágta volna, úgy érezte.

— Micsoda? Más asszonyt akarnak fogadni? — kérdezte csaknem hang nélkül.

— Igen, más asszonyt, mást! — mondta Sámuel keserűen.

— És most oda kell adnom a két mellemet! Mind a kettőt, vagy egyiket sem! Mind a kettőt, vagy egyiket sem! Szóval így állunk! Így! — Mélyet sóhajtott, és lerokkadt az ágyra.

— Mind a kettőt, vagy egyiket sem! — ismételte nyugodtan Sámuel, és kinyitotta imakönyvét. — De legyen úgy, ahogyan te akard! Megtehetjük azt is, hogy egyiket sem adjuk oda. Megtehetjük, kedves Száruccsám! Miért ne tehetnénk? Azért még nem fogunk éhen halni! Nagy az Isten hatalma! — mondta Sámuel, és magasra nyújtotta kezét. Kezében a kicsi imakönyvet szorongatta. — Igen, Szárucca, nagy az Isten! Ahogy ezzel megajándékozt, úgy ad majd mást is. Megtehetjük, hogy egyiket sem adjuk! Megtehetjük! Ahogy te akard.

— Igen, nagy az Isten! Nagy az Isten! Tudom... tudom... — ismételte Szárucca. — De... — és legyintett.

Sámuel hordár esti imájába fogott.

Szárucca újra a melléhez tette a gyereket. Simogatta a fejét, cirógatta az arcát, és halkán gügyögött neki: — Szopjál, szopjál, édes kicsikém! Szívű csak, szívű tele magad. Szívű tele magad, kisfiam! Húzd, húzd, s ha lehet, húzd ki mind belőle! Mind, fiacskám, mind! Apadjon el mind a kettő, legyen mind a kettő olyan, mint a száraz füge! Igen, kisfiam, mint a száraz füge. Mind a kettő! Mind a kettő!

Sámuel hordár imádkozott. A fal felé fordulva állt. Ájtatosan hajlongott, és suttogva mondta az imádságot. Gyorsan olvasott, de amikor arra a helyre ért, ahol ez vagyon megírva: „Ő szabadított ki bennünket a hatalmasok kezéből! Ő a mi Urunk, aki megváltott bennünket a reánk törő hatalmaktól! Ő védett meg bennünket ellenségeinktől...” — Sámuel lassabban kezdett olvasni, emelt hangon és a mennyezetet nézve, magasra emelve a kis imakönyvet, úgy ejtett ki minden szót, mintha szép reménveit vagy sötét fenyegetéseit mondta volna ki.

Az esti ima hosszú, Sámuel hordár visszafordult, és az imakönyv felett kifordult szemmel nézte a feleségét és a kis Ráfáelt. A kis Ráfáel pislogott,

és teljes erejéből szopott. Mélyen a szájába húzta anyja mellbimbóját. A tej erős sugárban ömlött a szájába, és kicsi álla is zsíros volt tőle.

— Farkaskölyök! Igazi farkaskölyök! Úgy nekifeküdt, mintha mindent ki akarna szívni. Minden! — Sámuel testén valami szokatlan, csaknem örömteli borzongás futott végig. — Legyen erős és egészséges! Húzza, ahogyan bírja! Az ő teje, az övé... — mondta magában, de aztán mindjárt lábujjhegyre állt, és folytatta az imát: „Tekints le ránk, lásd meg a nyomorúságunkat, és ments meg, uram, minket...”

Szomorú éj volt ez Sámuel hordár és felesége, Szárucca házában. Ezen az éjszakán rosszul aludt Sámuel hordár, de még rosszabbul aludt Szárucca, az ő felesége.

Másnap korán reggel Szálih, a tejesember zörgette meg az ajtót.

— Felébredtél, Sámuelné? Hogy vagy? Hogy aludtál? — Így köszöntötte barátságos hangon Szálih, a tejesember Száruccsát, amikor az kinyitotta az ajtót.

— Jól aludtam, jól! De hogy vannak a tied otthon? Hogy van Mulija? Hogy vannak a gyerekek?

— Jól, jól vannak, hála istennek. De mondd csak, tudsz te erről? — Szálih a nagy rézkannára mutatott. — Mair gazda házából üzenték, hogy ezentúl mindennap egy liter tejet hoznak nektek... Isten fizesse meg nekik! Jó ember ez a Mair gazda. Adakozó. Hanem gyere, Sámuelné, adj valamit, amibe kiönthetem a tejet. Hajnaltól hideg volt, még majd havat kapunk.

Szárucca visszatért a szobába edényért.

— Ki az? — kérdezte Sámuel hordár Száruccsától, s amikor az megmondta, hogy tejet kapnak, Sámuel felkapta a feiét: — Na és? Te talán beleegyeztél?

Szárucca a vállát vonogatta.

— Hogy mind a kettőt odaadd?

— Mind a kettőt!

— Nem, Szárucca! Egyiket sem adod, nem engedem! Egyiket sem! Én az éjszaka jól megfontoltam a dolgot. Hallod, Szárucca, egyiket sem!

— Nyugodj meg, Sámuel! — szólalt meg Szárucca halk, csaknem csüggedt hangon. — Tudod, nem aludtam én egész éjszaka...

— Én sem aludtam!

— ...jól meggondoltam mindent, és így határoztam. Mind a kettőt odaadom Dávidnak, mind a kettőt.

— Hogyan, az istenért?

— Csak úgy! Élnünk kell. Te még gyöngö vagy, és köhögsz is.

— És Ráfáel? Hiszen ez bűn!

— Ne törődj vele! S az Isten, az Isten majd megbocsátja nekem.

Sámuel csodálkozva meredt a feleségére. Száruca pedig fogta az edényt és kiment.

Szálih, a tejes, kannájából tele töltötte a literes ibriket és türelmetlenül várta az asszonyt. Amikor Száruca odaért, átöntötte a tejet annak edényébe, és elment.

Száruca két kézzel vitte az edényt, és lassan, óvatosan ment át az udvaron. A tej még langyos volt. Fehérbos buborékok úsztak a tetején.

Ezen a napon René asszony Száruca bal mellére ugyanúgy ráírta Salamon betűjét, mint egy hónappal azelőtt a jobb mellére, este pedig...

Este pedig Száruca szobácskájában ott ültek Sztreja, a szomszédasszony és férje, Ábrahám, a borbély, meg Sámuel hordár és Száruca. Üldögéltek és kávéztak. Elégedetten szürösködtek a forró kávé, és jókedvűen beszélgettek.

Sztreja a kis Ráfáelt szoptatta, Száruca pedig az ő Benjámiját tartotta az ölében.

Aztán Sámuel hordár egyszerre félbeszakította a beszélgetést.

— Nézze csak, kedves szomszédasszony — szólt izgatottan —, nézze, ez az én Ráfáelem olyan, mint egy igazi farkaskölyök. Nézze, ez kiszívja minden tejét, és nem hagy semmit a maga kis Benjámijának. Haszontalan kölyök!

Sámuel hordár egészen ellágyult. Szeme tele volt könnyel. Sztrejához lépett, letérdelt melléje, és úgy nézte a gyermeket.

— Falánk egy kölyök ez! Falánk! Úgy húzza, hogy szinte nevet belé. Nézzen csak rá. Mintha azt mondaná mosolygós képével: „Nekem jó. Ne-

kem nagyon jó!” Te csacsi, te! — Aldjon meg az isten!... Hohó!... Elég volt! Mit húzol ekkorákat? Hagyd már abba egyszer! — gügyögte a kicsinek, és lelkesedett a gyönyörűségtől, a boldogságtól, s egyik ujjával megcsiklandozta a nyakát.

— Nem baj, Sámuel úr, ne zavarja! — mondta Sztreja, mert azt hitte az asszony, hogy Sámuel valóban attól fél, hogy a kis Ráfáel minden tejet elszív tőle, s azért csiklandozza, hogy megakadályozza ebben. — Hagyja csak őt, húzza, ahogy bírja. Ne féljen, jut elég neki is, Benjáminnak is. Mi nem félünk az élettől, mint a gazdagok. Csak szopjanak a mi gyerekeink, osszák meg a tejet, ahogy tudják, Sámuel úr!

— A gyerekek a magukét s mi a magunkét: a tehéntejet és mindent, amit Mairéktól kapunk — szólalt meg Száruca, s aztán a borbély Ábrahám felé fordulva még hozzátette: — De a kávé, Ábrahám úr, nem fogjuk elosztani. Azt együtt isszuk meg nálunk vagy magunknál, ahogy jön, mert így beszéltek meg Sztrejával.

— Rendben van, szomszédasszony! Nagyon jó lesz. A kávé majd együtt isszuk meg. S ha Sámuel úr felgyógyul, egy pohár pálinkát is mezezzünk. Akad majd olykor egy-egy túrkörtöiás is, hogy ne igyunk üres hasra. Hát nincs igazam, Sámuel úr? Ha nem haragszik, én holnap hoznék egy kis pálinkát. Egy-egy decit csak. Nekünk az elég. Maga meg akkor iszik majd, ha egészen felgyógyul... ha már elbírja a tele zsákot a vállán. Mit szól hozzá? Mégiscsak vígan áttelelünk majd. Hát nincs igazam, Sámuel úr?

— Úgy van, igaza van, Ábrahám úr!

Az asszonyok összenéztek. Tekintetükből sugárzott az öröm.

A kis bádoggályhában égett a tűz, pattogott a fa. A kis kályha ajtajának résein vörös tűznyelvek látszottak, és táncos fényt vetettek a padlóra. Néha egy-egy kis fényes szikra is kirepült.

Kellemes meleg volt a szobában. Odakint pedig esett a hó, az első hó azon a télen.

Herceg János fordítása